

FŐTITKÁRI BESZÁMOLÓ

a Magyar Tudományos Akadémia 196. közgyűlésére (2023. május 8.)

A Magyar Tudományos Akadémia Alapszabálya 44. § (1)–(4) bekezdése értelmében a főtitkár részt vesz az Akadémia egész működését érintő tudománypolitikai elvek, programok kialakításában. Alapfeladata, hogy az MTAtv., az Alapszabály és Ügyrend, valamint a Közgyűlés határozatai és az elnök iránymutatásának keretei között vezesse az MTA Titkárságát, és rajta keresztül irányítsa az Akadémia köztestületi és intézményi adminisztrációját. A főtitkárt munkájában a főtitkárhelyettes segíti.

Jelen beszámolóban számot adunk egyes, 2022 és 2023 első negyedéve során végzett, az alapfeladatok ellátásán túlmutató, közvetlenül főtitkári felügyelet alatt álló kiemelt feladatokról.

Az MTA által adományozott ösztöndíj- és pályázati programok

A 2022. évi költségvetési törvényben biztosított fejezeti támogatások felhasználása, a forrásallokáció (vagyis a különböző programok támogatásának eljuttatása az intézményekhez) döntően pályázatokon keresztül történt.

Bolyai János Kutatási Ösztöndíj

A Magyar Tudományos Akadémia 1997-ben alapított, teljesítmény-központú, magas presztízsű, országos ösztöndíja a Bolyai János Kutatási Ösztöndíj. A Bolyai János Kutatási Ösztöndíjat kiemelkedő kutatási-fejlesztési teljesítmény ösztönzésére és elismerésére ítéli oda az MTA elnöke által felkért és az MTA köztestületi keretei között működő Kuratórium nyilvános pályázati rendszerben. Az ösztöndíjra 45. életévüket még be nem töltött, tudományos fokozattal rendelkező, de MTA doktora címet még nem szerzett személyek pályázhatnak maximum három évre.

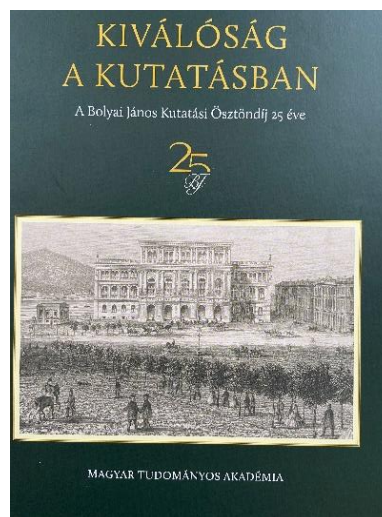
Az MTA az esélyegyenlőség biztosítását célzó törekvései immár a Bolyai-ösztöndíj esetében is tetten érhetők: a Bolyai-ösztöndíjat szabályozó kormányrendelet módosításával az ideai pályázók körében már lehetőség volt a pályázati korhatár megemelésére a kiskorú gyermeket nevelő kutatók esetén, gyermekenként két évvel.

A Bolyai-ösztöndíj havi összege 250 000 Ft/hó. Az ösztöndíjra 2022-ben 740 érvényes pályázatot nyújtottak be, a támogatást 153 fő nyerte el.

A 2022. évben a kutatásukat végző ösztöndíjasok száma havi szinten 473 és 486 közé tehető.

A Bolyai-ösztöndíj alapításának 25. évfordulója alkalmából tavaly ünnepi rendezvénysorozatot szerveztünk. Ennek keretében került sor 2022. április 28-án Budapesten a „Kiválóság a kutatásban – A Bolyai János Kutatási Ösztöndíj 25 éve” címmel megrendezett tudományos ülésre, illetve 2022. május 9–13. között hat további városban (Debrecen, Pécs, Miskolc, Szeged, Veszprém és Kolozsvár) tartottak ünnepi tudományos üléseket. Ez alkalomból az MTA a Bolyai-ösztöndíj elmúlt 25 évének eredményeit bemutató jubileumi kötetet is megjelentetett. A 25 év eredményeit összesítve elmondható: 1998-tól 2022-ig az MTA összesen 4647

kutatót támogatott Bolyai-ösztöndíjjal, közülük 635 kutató szerzett MTA doktora és 41 akadémikusi címet.

Lendület Program

A sikeres fiatal kutatók elvándorlásának visszaszorítására, a tehetség-utánpótlás biztosítására, a fiatal kutatók előrelépési lehetőségeinek bővítésére, illetve a kutatóhelyek versenyképességének növelésére 2009-ben hirdette meg első alkalommal a Lendület Programot az Akadémia elnöke. A program kivételes hazai és nemzetközi sikerét, dinamizmusát a kiválóság, a körültekintően kialakított, kiszámítható támogatást biztosító modell és a jól követhető és mérhető eredményesség adja.

A 2021. évben a Lendület pályázati forrását az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat fejezet költségvetése tartalmazta, azonban a szakmai felügyeletet ebben az évben is változatlanul az MTA látta el. 2022-től – a 2021-ben született megállapodás értelmében, a forrás visszaadására vonatkozó egyeztetéseket követően – a programhoz kapcsolódó támogatási forrás véglegesen visszakért az MTA fejezet költségvetésébe.

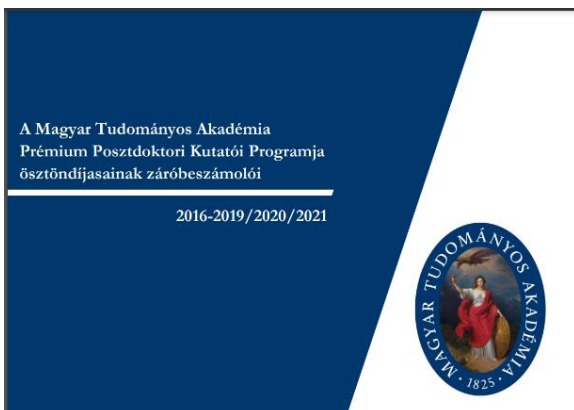
A Lendület Program 2022-ig 204 kiváló kutatónak biztosított lehetőséget kutatócsoport alapítására, 2022-ben – a benyújtott 102 pályázatból – 19 kutató alapíthatott Lendület-kutatócsoportot. A 2022. év végén összesen 86 Lendület-kutatócsoport működött, a befogadó kutatóhelyeket tekintve 32 kutatócsoport a kutatóhálózat intézményeiben, 54 pedig egyetemeken. A 2022-ben felhasznált 3,3 milliárd forint támogatásból 1,2 milliárd kutatóintézetben, 2,1 milliárd forint pedig egyetemeken hasznosult.

Az évente indítható új Lendület-kutatócsoportok támogatási kerete a 2020. évi mélypontot követően 2022-ben 976 millió forintra emelkedett.

A kutatóhálózat 2019-es elcsatolása a Lendület Program változtatását is maga után vonta, így az addigi akadémiai kutatóhelyeken sikerrel záró kutatócsoportok a befogadó kutatóhelyekre való beépülésének támogatása megszűnt, ehelyett a program lehetőséget ad arra, hogy a Lendület-pályázatot nyert kutatók is újra pályázhassanak a Lendület Haladó kategóriában. Így – sikeres pályázás esetén – a legkiválóbb egyetemi és kutatóhálózati kutatócsoportok támogatása további öt évre biztosítva van.

Posztdoktori Kutatói Program

Az Akadémia a Posztdoktori Program keretében 2016-ban hirdette meg először a Prémium posztdoktori pályázatot, melynek célja, hogy a nemzetközi szinten is jelentős eredményekkel rendelkező fiatal kutatóknak lehetőséget biztosítson kutatási projektjeik megvalósítására, valamint támogassa a fiatal kutatók mobilitását: külföldi kutatók hazai kutatásokba való bevonását. A Prémium Posztdoktori Kutatói Program három évre biztosított támogatást, teljes munkaidejű foglalkoztatásra irányuló jogviszony keretében.

A pályázati felhívást utoljára 2019-ben hirdette meg az Akadémia, a Prémium posztdoktori támogatást összesen 105 kutató nyerte el. A 2022. évben – a szüneteltetések miatt – 27 posztdoktor kutató részesült az ösztöndíjban. 2022-ben 23 kutatás zárult le, további 6 kutatás lezárása – a megszakítások miatt – 2023 és 2026 között várható. A lezárult támogatott kutatások eredményeiről készült közérthető összefoglalók az [MTA honlapján](#) elérhetők.

Poszt-COVID nagy kockázatú pályázat

A pályázatot az MTA a COVID-19-járvány okozta egészségügyi, gazdasági és társadalmi kihívásokra való tudományos válaszkeresések támogatására hozta létre, és hirdette meg két kezdési időponttal: 2021. december 1. és 2022. április 1., legfeljebb kétéves támogatási időszakra évi 200 millió forint keretösszeggel.

A támogatásra áttörő, eredeti kutatási ötlettel rendelkező kutatók pályázhattak a tudományok minden területéről tudományos háttérüknek és életkoruknak megfelelő kutatási tervvel magyarországi kutatóhelyekről.

A döntés-előkészítő eseti bizottság munkáját Erdei Anna főtitkárhelyettes vezette.

Az 1. ciklusban a 2022. év költségvetési keretére végül 200 millió forint támogatási forrás lett allokálva a kutatócsoportok támogatására, a 2. ciklusban pedig 303 millió forint, amit belső átcsoportosítással tett lehetővé az MTA Titkársága költségvetése.

A második év támogatási összegét csak azok a kutatócsoportok kaphatják meg, amelyek az első évet eredményesen zárják. Az első évi szakmai beszámolók alapján 15 kutatócsoport a második kutatási évet is sikeresen elindíhatta.

A gyermeket nevelő kutatók támogatása

Az MTA által a gyermeket nevelő kutatók tudományos előmenetelének elősegítése érdekében 2018-ban létrehozott pályázatot 2021-től már két kategóriában hirdetjük meg, 2022-ben 50 millió forint támogatási kerettel. Az 1. kategóriában továbbra is az MTA doktora cím megszerzéséhez szükséges értekezés megírásának támogatása, a 2. kategóriában a tudományos eredmények publikálásának támogatása a cél. 2019-ben a pályázat nem került meghirdetésre.

A pályázat keretében az 1. kategóriában bruttó 2 400 000 forint, a 2. kategóriában 1 200 000 forint összegű, vissza nem térítendő ösztöndíj-támogatás nyerhető el, melyet a kedvezményezett egy év alatt vehet igénybe, választhatóan 3, 4, 6, 8 vagy 12 hónapos támogatási időtartammal, az időtartamnak megfelelő, hónaponkénti bontásban.

2022-ben az I. kategóriában 18, a II. kategóriában 55 érvényes pályázat érkezett be, és az eseti szakmai értékelőtestület javaslata alapján főtitkári támogató döntés született az I. kategóriában 11, a II. kategóriában pedig 32 pályázatról.

A program sikerességét mutatja, hogy a 2018-ban és 2020-ban támogatást nyert kutatók valamennyien – összesen 21-en – elkészítették és benyújtották az MTA doktora cím megszerzésére irányuló kérelmüket az MTA Doktori Tanács Titkárságán. Ezzel teljesítették a pályázati felhívásban megfogalmazott célt.

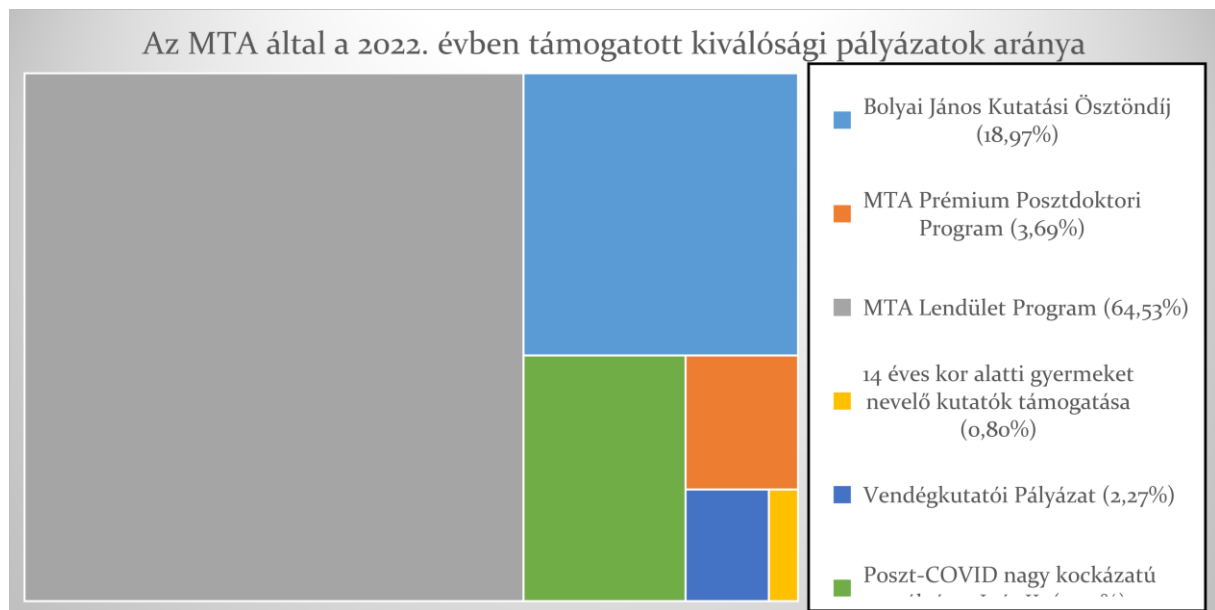
A hiánypótló pályázattípust 2022 őszén – 65 millió forint keretösszeggel – a 2023. évre is meghirdette az Akadémia, melynek eredményeként az I. kategóriában újabb 11 kutató, a II. kategóriában pedig 32 kutató nyert támogatást.

Vendégkutatói Program

A 2022-től egyetemekre is kiterjesztett és egyre népszerűbb, 2012 óta meghirdetett Vendégkutatói Programra tavaly 19 pályázat érkezett, amelyek közül 15 nyert támogatást. A pályázat célja, hogy elősegítse a magyarországi kutatómunka nemzetközi versenyképességének erősödését. A program keretében hazai kutatóintézetekben,

illetve kutatóközpontokban, valamint felsőoktatási intézményekben működő kutatócsoportoknak nyílik lehetőségük arra, hogy nemzetközileg elismert, kiemelkedő hatású külföldi vendégkutatókat fogadjanak 3–6 hónapig tartó időszakokra. A program további célja a közös kutatási terv megvalósítása során keletkező tudományos eredmények publikálásának ösztönzése. A 2023. évre 100 millió forint keretösszeggel ismét meghirdettük a pályázatot, így idén is újabb 12 kutatócsoport fogadhat vendégkutatót.

Az Akadémia 2022-ben 5,2 milliárd forint összegben támogatott kiválósági kutatásokat.

Science Europe

A kutatóhálózat leválasztásának következményeként 2019-ben egyetlen nemzetközi szervezetből, a kutatási szervezetek brüsszeli érdekképviseleteként működő Science Europe-ból (SE) kényszerült kilépni az MTA, ahol 2011-től kutatási tevékenységet végző alapító tag volt.

Három év után, 2022 májusában kutatásfinanszírozó intézményként tért vissza.

Az MTA szintén csatlakozott a Közép-európai Tudományos Partnerséghez (CEUS)¹, amelynek révén a lengyel, az osztrák, a cseh és a szlovén kutatásfinanszírozó

¹ A Közép-európai Tudományos Partnerséghez (Central European Science Partnership – CEUS) tartozó kutatásfinanszírozó szervezetek: Narodowe Centrum Nauki (NCN), Fond zur Förderung der

szervezetekkel közösen dolgoz ki Lead Agency (LA) típusú együttműködési lehetőségeket a kiválósági pályázatokkal kapcsolatban.

Az SE-tagság révén az MTA aláírója a CoARA egyezménynek ² is, amely a kutatásértékelés reformját szorgalmazza a szakértői értékelés során a kutatás minőségének és hatásának maximalizálása érdekében. Ez megköveteli, hogy az értékelést elsősorban minőségi megítélésre alapozzuk, amelyben a szakértői értékelés központi szerepet játszik, és amelyet a mennyiségi mutatók felelős használata támogat.

Az SE közgyűlésein, a CEUS ülésein és a Globális Kutatási Tanács (Global Research Council, GRC) regionális ülésein az Akadémiát az MTA főtitkára képviseli.

Tudományértékelési Elnöki Bizottság

Pályázatokat és támogatott kutatásokat értékelő szakmai testületként működik a főtitkár által vezetett Tudományértékelési Elnöki Bizottság (TÉB), amely 2022-ben is javaslatot tett az Akadémia elnökének az **Akadémiai Ifjúsági Díj** odaítélésére. A 2021-ben kiírt pályázatra rekordszámú, 114 pályázó jelentkezett, közülük 22 részesült díjazásban. 2022-ben a kiosztható díjak számát 22-ről 25-re növeltük.

A Tudományértékelési Elnöki Bizottság másik fontos feladata volt, hogy javaslatot tegyen a **tudományos társaságok** támogatásával kapcsolatban. 2022-ben az MTA költségvetési támogatásának növekedése révén lehetőség volt a támogatási összeg jelentős emelésére, ami 50 millió forintnyi teljes támogatást tett lehetővé. Az új támogatási rendszer – amelyet az MTA elnöke a 2022. májusi közgyűlésen jelentett be – fontos célja, hogy erősödjön az MTA és a társaságok együttműködése, a társaságok az akadémiai támogatás fejében pedig vállaljanak szakértői és egyéb feladatokat az MTA felkérésére. A bizottság javaslata alapján bővült a felhasználás köre: a működési és rendezvénycélú költségek mellett nemzetközi tagdíjakra is lehetett fordítani az elnyert összeget.

A TÉB egyik fontos feladata a nemzetközi pályázatokkal kapcsolatos döntés-előkészítés. A feladatot a TÉB nemzetközi albizottsága látják el, amelynek vezetője Erdei Anna, az MTA főtitkárhelyettese. Az **Ifjúsági Nemzetközi Konferencia Tudományos Pályázat** esetében 2022-től lehetővé vált, hogy a korábbi évek 12,5 millió forintos pénzügyi keretét megemeljük, így a 2023. évben 20 millió forint forrás áll rendelkezésre a fiatal kutatók konferencia-részvételének támogatására. A 2023. évi **Nemzetközi Konferencia Pályázatra** az „MTA Kiváló Kutatóhely” minősítéssel rendelkező kutatóhelyek, valamint az akadémiai támogatásban részesülő határon túli magyar tudományos szervek

wissenschaftlichen Forschung (FWF), Grantová agentura České Republiky (GAČR), Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS) és a Magyar Tudományos Akadémia (HAS).

² Coalition for Advancing Research Assessment: <https://coara.eu/agreement/the-agreement-full-text/>.

nyújthattak be pályázatot két fordulóban. A szeptember végén zárult első forduló keretében a rendelkezésre álló 10 millió forint keretösszeggel végül 10 pályázat támogatása mellett döntöttünk. A 2022. évi, projektalapú **mobilitási pályázatok** esetében az MTA kétoldalú együttműködési megállapodásai keretében 2022-ben 10 partnerszervezettel közösen írt ki pályázatot 2-3 éves kutatási projektekre, amelyek támogatására 25 millió forint állt rendelkezésre. A pályázati felhívásra benyújtott 31 db érvényes projektjavaslat közül 25 új projekt indítására tett javaslatot a bizottság az MTA elnöke számára.

A TÉB további fontos feladata a közgyűlési előterjesztést megelőzően az MTA országgyűlési beszámolója koncepciójának véleményezése, illetve az MTA kormánytájékoztatójának és országgyűlési beszámolójának áttekintése, véleményezése. A 2019–2020. évekről szóló országgyűlési beszámolót, illetve a 2020. évi kormánytájékoztatót még 2022-ben tekintette át a bizottság, a 2021–2022. évekre vonatkozó országgyűlési beszámoló koncepcióját pedig 2023-ban.

Open Access elnöki határozat

Az akadémiai támogatással születő tudományos művek közzététele, megőrzése az egész Akadémia és a magyar tudomány fontos érdeke. A közpénz felhasználásával készült tudományos művek nyilvántartása, visszakereshetősége a tudomány értékelői számára is kiemelten fontos. A publikációs szokások változása, az Open Access közzététel terjedése és a kiadók Open Access irányelveinek változása miatt szükségessé vált, hogy az Akadémia megújítsa a tudományos művek nyílt hozzáférésű közzétételéről szóló elnöki határozatát. A határozattal lehetővé kívánjuk tenni a Magyar Tudományos Akadémián keletkezett vagy az Akadémia támogatásával létrejött, szerzői jogi védelemben részesülő szellemi alkotások központi archiválását és a tudományos közösség azokhoz való nyílt hozzáférését, továbbá ajánlásokat fogalmaztunk meg a köztestület tagjai számára a műveik nyílt hozzáférésű közzététele érdekében. Az elnöki határozat szabadon hozzáférhető a kutatói közösség számára, az mta.hu honlapon az alábbi linken tekinthető meg:

https://mta.hu/data/dokumentumok/hatteranyagok/akademiai_szabalyozasok/31_2022_2_openaccess_elnoki_hatarozat_2022_elolap_nelkul.pdf.

MTA Székház Rekonstrukciós Szakértői Elnöki Bizottság (MTA SZREB), a Székház rekonstrukciója

A Magyar Tudományos Akadémia székházát Friedrich August Stüler tervei alapján, Szkalnitzky Antal és Ybl Miklós helyszíni építésvezetése eredményeként 1865-ben adták

át használatra a kor tudományos közösségének. Az épület története során sok kisebb-nagyobb átalakításon esett át, de jelentős változtatásokat egyik kor sem hajtott végre rajta. A háborút követő helyreállítások az akkori lehetőségek szerinti minőségben történtek. Az 1950-es évek funkcionális átalakításait követően a legátfogóbb rekonstrukciós munkák is már több mint negyven éve fejeződtek be. A technika fejlődése és az emberek komfortigényének növekedése ezeket a korszerűsítéseket már elavulttá tette, és a társadalmi elvárások is jelentősen megváltoztak, ezért az elmúlt években a rekonstrukció előkészítése során felmerült a meglévő funkcióknak az új igényeket kielégítő átstrukturálása.

A Magyar Tudományos Akadémia 2025-ben ünnepli fennállásának 200. és a Székház megnyitásának 160. évfordulóját, valamint egy évvel később, 2026-ban az Akadémiai Könyvtár fennállásának 200 éves évfordulóját. Az Akadémia vezetése e jeles események alkalmából is minden erőfeszítést megtesz annak érdekében, hogy az ünnepre méltó körülmények között kerüljön sor, és hogy felhívják a társadalom figyelmét a Tudós Társaság napjainkban is követendő céljaira.

Ezért az MTA korábbi és jelenlegi vezetése a 2015-ben alapított, folyamatosan megújított tagságú Székház Rekonstrukciós Szakértői Elnöki Bizottság (SZREB) javaslatára a palota építése idején megfogalmazott épületfunkciók – méltóság, megközelíthetőség, világosság – kiegészítéseként a tervezési programban a rekonstrukció feltételrendszerének céljaul tűzte ki, hogy az Akadémia és a Székház

- fejezze ki az MTA nyitottságát és szerepvállalását a társadalom irányában;
- erősítse a nemzettudatot;
- fejezze ki a szellemi értékek elsődlegességét;
- erősítse az Akadémia kultuszát, hagyományos értékeinek megjelenítését;
- legyen korszerű;
- őrizze meg történeti értékeit;
- magas színvonalon szolgálja a tudományos bizottságok munkáját;
- gazdag gyűjteményét korszerű eszközök segítségével a közönség megtekinthesse.

A teljes rekonstrukció jelenlegi becsült költsége bruttó 60 milliárd forint, a teljes kivitelezés csak állami források bevonásával valósulhat meg, amelynek ügyében még folynak a tárgyalások. A 22/2020. (II. 19.) Korm. rendelet az MTA Székház és Könyvtár épületegyüttes felújításával összefüggő hatósági ügyeket kiemelt jelentőségű üggyé nyilvánította, azonban anyagi támogatásról nem rendelkezett. Emiatt a rekonstrukciót ütemekre bontottuk.

Az első ütemben a harmadik emeleti termék teljes körű felújítása, új képtári szárny kialakítása, a teljes tetőszerkezet felújítása, a Díszterem felújítása, valamint a Székház homlokzati nyílászáróinak restaurálása, cseréje valósulna meg.

Az első ütem, amely kiköltözést nem igényel, és amelynek tervezését, valamint kivitelezését szakaszokra bontottuk, reálisan megvalósítható a tervezett 2025. évi, rendezvényekkel teli 200 éves évforduló előtt. Így az ütem végén ismét megnyílhatna a 3. emeleti Képtár és a Kupolaterem, a bicentenáriumi ünneppsorozat már egy részben felújított Székházban rendeznénk meg, és a felújított harmadik emeleten ismét méltó helyre kerülnének a Művészeti Gyűjteményünk kincsei.

Az ütem részletes kiviteli tervei elkészültek, a kivitelezésre vonatkozó közbeszerzési eljárás folyamatban van, és sikeresnek ígérkezik. A kivitelezővel/kivitelezőkkel való optimális szerződéskötésnek 2023 májusában meg kell történnie.

A második ütem a Székház és a 2026-ban szintén 200 éves évfordulóját ünneplő Akadémiai Könyvtár épületének rendkívül látványos, az Akadémia növekvő társadalmi szerepvállalását, nyitottságát hangsúlyozó funkcióbővítéssel is járó komplex felújítása a 2025-ös jubileumi év után kezdődhet meg.

A Kormány 1221/2019. (IV. 23.) Korm. határozata elrendelte a Magyar Tudományos Akadémia előtti felszíni parkoló megszüntetését. Az MTA vezetése szükségesnek tartja az intézmény parkolási igényének kielégítését, ezért kezdeményezte egy maximum 40 férőhelyes felszín alatti parkoló kialakítását a Széchenyi tér Székház előtti részén. A KÖZTI-vel kidolgoztattuk a felszín alatti parkoló engedélyezési tervét, összhangban a Széchenyi tér átfogó tervezésével. 2022 nyarán az Országgyűlés állami tulajdonba vette a Széchenyi teret és az V. kerületi önkormányzat vagyonkezelésébe adta. A feladatok átadás-átvétele elhúzódik, emiatt a felszín alatti parkoló engedélyeztetésére nincs lehetőségünk. A tér megújításában érintett önkormányzati szereplők összehívását kezdeményeztük a megegyezés érdekében.

A Székház rekonstrukciós munkálatainak lebonyolítását az MTA Létesítménygazdálkodási Központ és a szervezetében létrehozott Projektiroda végzi a SZREB szakmai felügyeletével.

A SZREB elmúlt évi ülésein megismerte a KÖZTI terveit; a kormányzati szervektől érkezett, az MTA Székház és Könyvtár komplex felújításának koncepciótervéről készült részletes konzultációs véleményt; „Az MTA Székház és Könyvtár felújítás I. ütemének szakaszos kivitelezése” tárgyában kiírt közbeszerzés állását, amelyek alapján szakértői vitát folytatott, és véleményt fogalmazott meg.

A Székház felújítási munkálatai előkészítésének egyik fontos eleme az épületben lévő műtárgyak biztonságos elhelyezése és védelme. A Székházon belüli új műtárgyraktárak megépítésével és a Művészeti Gyűjtemény meglévő raktárával együtt – fokozott biztonsági intézkedések mellett – lehetőség nyílik az Akadémia tulajdonában lévő műtárgyak többségének az elhelyezésére. A Művészeti Gyűjtemény munkatársai az

intézményi reprezentáció fenntartását szem előtt tartva vizsgálták meg a műtárgyak elhelyezésének lehetőségeit az első emeleti elnöki szárnyban is.

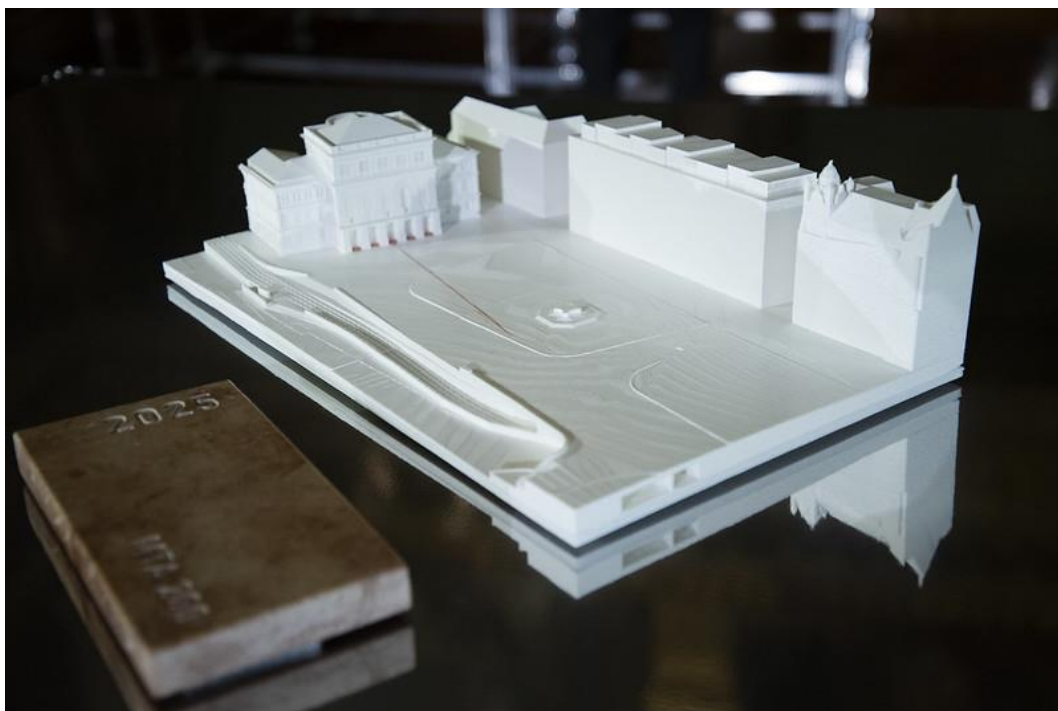
Tudománytér

A Magyar Tudományos Akadémia és Budapest Főváros Önkormányzata 2022 augusztusában nyilvános pályázatot hirdetett köztéri alkotás létrehozására. A pályázatra olyan terveket vártunk, amelyeket megvalósítva – 2025-ben a Magyar Tudományos Akadémia fennállásának 200. évfordulójára emlékezve – a megújuló Széchenyi téren az MTA Székház előtti térrészen egy az Akadémia történetiségéhez méltó, a tudomány naprakészességét, mindenkori aktualitását és gyors reagálóképességét kifejező jelet állíthatunk.

A kezdeményezés sikerét jelzi, hogy összesen 65 különféle műfajú pályamű érkezett be, amelyek többségében magas szakmai színvonalon jelenítették meg a tudomány szellemiségét. A kiemelkedő jelentőségű pályázat előkészítése és a pályaművek zsűrizése érdekében az Akadémia a terület rangos és tapasztalt szakértőiből álló bizottságot állított fel.

A kiíró MTA elfogadta a bírálóbizottság díjakra vonatkozó javaslatait, de megvalósításra – gondos mérlegelés után – nem az első díjazottat, hanem egy másik, második díjjal jutalmazott pályamunkát javasolt, amelyet a 200. évforduló alkalmából az Akadémia és a Széchenyi tér között „tudománytérként” megvalósítunk majd. E döntés fő oka, hogy szerettük volna valóban bevonni a Széchenyi teret a Székház vonzáskörébe – és így nyitni a társadalom és a város felé. Ennek a célnak leginkább a megvalósításra kiválasztott pályamunka felel meg.

A pályaművet azonban csak akkor lehet a tervek szerint megvalósítani, ha a Széchenyi tér megújítása 2025-re legalább részben megvalósul.

Az MTA Székház működése a felújítás alatt

A 196. közgyűlést követően körülbelül 2024. október 31-ig a Díszterem nem lesz használható tudományos előadások és rendezvények céljából. A Székház egyéb termeinek használatát a felújítás ezen üteme tartósan nem érinti. A második ütem, a Székház és a 2026-ban szintén 200 éves évfordulóját ünneplő Akadémiai Könyvtár épületének funkcióbővítéssel is járó komplex felújítása a 2025-ös jubileumi év után kezdődhet meg.

A Díszterem felújítási munkálatai során a kivitelező a fő lépcsőházat nem használja, a felvonulási terület a Széchenyi téren lesz, onnan megépített közlekedőn keresztül jutnak be az épületbe a szakemberek. A III. emelet építéséhez toronydarut használ a kivitelező. A porterhelést mindenütt fóliázással szükséges minimalizálni. A júniusban kezdődő bontási folyamat nagy zajjal fog járni, az építkezési folyamat során a későbbiekben (2024 elejétől) ritkábban várhatóak nagyobb zajjal járó munkálatok.

II. ütem: A Székház tervezett díszkivilágítása

Az MTA Könyvtár és Információs Központ egyes informatikai szolgáltatásai

Az MTA Könyvtár és Információs Központ (MTA KIK) országos szakkönyvtár – mint országos jelentőségű nyomtatott, kéziratos, levéltári és egyéb információhordozókon található anyagot gondozó nemzeti közgyűjtemény – a tudományos ismeretek terjesztésének és a tudományos munka előmozdításának feladatát látja el. Két országosan kiemelt könyvtári szakmai program megvalósítása is a könyvtár keretein belül zajlik, az Elektronikus Információs szolgáltatás Nemzeti Program (EISZ) és a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT).

A Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) működése

A Magyar Tudományos Akadémia elnökének 10/2021. (II. 24.) számú, a nemzeti tudományos bibliográfiai adatbázis működtetésének rendjéről szóló határozata alapján a Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT) vezető testületei évente beszámolnak a Közgyűlésnek az MTMT működéséről.

Az év során az MTMT Koordinációs Testület és a Tudományos Tanács két-két alkalommal ülésezett, a testületek elnöke az MTA főtitkára.

Az MTA főtitkára által vezetett további bizottságok tevékenysége

Az Akadémikusválasztás Szavazási Rendjét Felülvizsgáló Elnökségi Bizottság

A 195. közgyűlésen zajló Akadémikusok Gyűlésén az MTA elnöke felkérte a főtitkárt, hogy koordinálja és irányítsa az akadémikusválasztás szavazási reformját. Ennek előzménye volt az MTA Szavazási Rendjét Felülvizsgáló Elnöki Bizottság tevékenysége, amely a 194. közgyűlésen számolt be eredményeiről az MTA Alapszabályában és Ügyrendjében, valamint az Alapszabály mellékletének I–III. pontjaiban rögzített szavazási szabályok felülvizgolatáról.

A bizottság tagjai egyetértettek avval, hogy a következő problémákat és kérdéseket vitassák meg:

- Nincs különválasztva a támogatottságról és a sorrendről való szavazás.
- Csak egy fordulóban lehet szavazni.
- Nincs tisztázva az összeférhetetlenség kiküszöbölése a jelöltállítás és szavazások során.

További kérdések bármely szavazást illetően:

- Átgondolandó a „tartózkodás” lehetősége.
- Ahol az Alapszabály (és mellékletei) rendelkezéseinek értelmezése vitatható, ott a szöveget pontosítani szükséges.
- Meg kell vizsgálni a rangsoroló szavazás alkalmazását az akadémikusválasztás során, és egyes azon kívüli eljárásokban is. Nem indokolt a rangsoroló szavazás tiltása, a nemzetközi gyakorlatban általánosan alkalmazzák e módszereket a választásoknál, és szinte kizárólagos a használatuk a pályázati rangsoroló döntéseknél.

A bizottság által tárgyalt kérdések nemcsak az akadémikusválasztás szavazási eljárásának szabályait, hanem általában a szavazási szabályokat is érintik, ezért a bizottság egyes javaslatait az MTA Közgyűlésének, másokat az Akadémikusok Gyűlésének kell elfogadnia a 2023. májusi közgyűlésen.

Vagyongazdálkodási Munkabizottság

Az MTA elnöke 2022 januárjában létrehozta a Vagyongazdálkodási Munkabizottságot, amelynek feladata az Akadémia által az Eötvös Loránd Kutatási Hálózat ingyenes használatába adott ingatlanokra vonatkozó vagyongazdálkodási javaslat kidolgozása volt, hiszen különösen fontos, hogy mielőbb döntés szülessen ezeknek az – MTA ingatlanvagyonának döntő hányadát jelentő – ingatlanoknak az Akadémia és a magyar tudományosság érdekeit szolgáló hasznosításáról és a jövőbeni fejlesztések

finanszírozását is lehetővé tevő státuszáról. Ez vagyongazdálkodási stratégiánk egyik kulcseleme.

A Vagyongazdálkodási Munkabizottság munkája során számos – új és régebbi - szakértői dokumentumot tanulmányoztt, hogy az ELKH ingyenes használatába adott akadémiai vagyon gazdálkodásával kapcsolatos célokat pontosítsa, és tisztán lássa a cselekvési lehetőségeket.

A munkabizottság javaslatait 2022 februárjában eljuttatta az MTA elnökéhez, kérve elnöki bizottság általi megvitatásukat.

„Az egyetem feladatáról” – MTA-fórum

Az MTA elnöke 2021 márciusában meghirdetett egy az egyetemekkel kapcsolatos fórumot, amelynek keretében az egyetemek feladatát, szerepét kívántuk áttekinteni, támaszkodva a köztestület tagjainak véleményére is. E fórum létrehozását az egyetemek modellváltása és az ahhoz kapcsolódó MTA elnökségi állásfoglalás külön is indokolta (https://mta.hu/mta_hirei/az-egyetemi-modellvaltasrol-az-mta-elnoksegenek-allasfoglalasa-11243). A fórum célja az egyetemi oktatás és kutatás időszerű kérdéseinek, az egyetemek társadalmi küldetésének és szerepének általános megvitatása volt.

A fórum gondozására az MTA elnöke egy szerkesztőbizottságot kért fel a főtitkár vezetésével. A szerkesztőbizottság nyolc témakör kifejtésére egy-egy terület kiváló szakértőjét, a felsőoktatás aktív résztvevőit kérte fel, köztük a felsőoktatásért felelős államtitkárt is. A felkérésre írt tanulmányokat először a Közgyűlés tagjai, majd az MTA köztestülete közel 18 ezer tagja számára tettük elérhetővé. Az írásokat több mint háromezren olvasták, és mintegy ötvenen írásban is véleményt nyilvánítottak róluk.

A cikkek a *Magyar Tudomány* „Az egyetem feladatáról” című tematikus összeállításában is elérhetőek (2021, 182. évf., 11. sz., 1419–1508).

Predátor folyóiratok és kiadói gyakorlat

A digitalizáció, az online megjelenés, a gyors kommunikáció és az elérhető Open Access modellek sok szempontból forradalmasították a tudományos eredmények megjelentetését. Időközben több kiadónál változott a publikációk elfogadásának kritériumrendszere, de a jövő fogja eldönteni, hogy ezek milyen mértékben képesek teret hódítani. Bár az új megjelenítési módok önmagukban semmiképpen sem tekinthetők etikátlannak, ezek formájában megjelentek kifejezett etikátlan gyakorlatok is.

Az efféle etikátlan gyakorlatok feltárását több kutatás is célul tűzte ki, amelyek eredményeként számos javaslat született a kutatói közösség, az egyetemek, akadémiák,

kutatásfinanszírozók, kiadók, könyvtárak és konferenciaszervezők számára az ún. „predátor” folyóiratok és konferenciák elleni lehetséges lépésekről.

E kutatások eredményeit és ajánlásait figyelembe véve, az Elnökség 2023. április 18-i 31/2023. (IV. 19.) számú határozatával egy bizottság létrehozását kezdeményezte az MTMT Koordinációs Testületének bázisán, amelynek fő feladata cselekvési terv kidolgozására a Magyar Tudományos Akadémia, a tudomány művelői számára. A bizottság munkáját várhatóan május végén kezdi meg, tagjai az MTMT Koordinációs Testületének tagjaiból, a Doktori Tanács képviselőjéből, a Fialat Kutatók Akadémiájának delegáltjából, illetve további felkért szakértőkből áll.

A Magyar Tudományos Akadémia Titkársága

A Titkárság az Akadémia köztestületi feladatait szervező, az Akadémia intézményeinek igazgatási, gazdálkodási, pénzügyi, vagyonkezelési és ellenőrzési feladatait ellátó költségvetési szerv. A Titkárságon a 2022. évben a munkajogi zárólétszám (a munkaviszonyban állók száma) 140 fő volt. Ebből foglalkoztatott 137 fő és 3 fő üres álláshely. A megbízási szerződéssel foglalkoztatottak száma 9 fő volt.

A hatékonyabb működés érdekében 2022 novemberétől a Főtitkári és Főtitkárhelyettesi Titkárságon belül működő Kutatási Pályázatok Osztálya önálló szervezeti egységként, főosztályként folytatja tovább munkáját, a Főtitkári és Főtitkárhelyettesi Titkárság szervezetén belül pedig létrejött a Kulturális Javak Osztálya, amelynek kiemelt feladata a főtitkárhelyettes Művészeti Gyűjteménnyel kapcsolatos elnöki megbízásának segítése. Az új, nem önálló szervezeti egységként létrejött Kulturális Javak Osztálya feladata, hogy az Akadémia küldetésének szellemében őrizze, ápolja, gondozza és gyarapítsa az Akadémia tulajdonába került kulturális javak, kiemelten a műtárgyak (festmények, grafikák, metszetek, érmék, tudománytörténeti tárgyak stb.) összességét. Az osztály a kulturális javak nyilvántartásával, rendszerezésével, védelmével, gyarapításával, letétbe vételével, bemutatásával kapcsolatos döntés-előkészítő, koordináló, szervező, ügyintéző és végrehajtási feladatokat a Titkárság más szervezeti egységeivel együttműködve látja el.

2022-ben az Akadémia szolgálatában magas színvonalon végzett kiemelkedő munkáért 15 munkatárs részesült Főtitkári Elismerésben.